

УДК 373.3.016:811

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ЧИТАННЯ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ З ВИКОРИСТАННЯМ НАОЧНОСТІ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Деркач Ю.Я., Біб О.С.

Львівський національний університет імені Івана Франка

Проаналізовано існуючий стан і перспективи розвитку питання формування знань і вмінь молодших школярів у процесі навчання читання на уроках англійської мови засобами наочності. У роботі описано теоретичні аспекти навчання читання англійською мовою на початковому ступені, охарактеризовано види читання та характер текстів для читання англійською мовою у початковій школі, вказано труднощі, які виникають під час навчання читання іноземною мовою та способи їх подолання. У даній статті уточнено зміст принципу наочності, обґрунтовано необхідність застосування видів наочності під час навчання читання іноземною мовою. Ця робота розкриває суть та особливості використання наочного матеріалу як засобу наочності, розглянуто наочний матеріал з точки зору класифікації. У статті описано дидактичні й методичні рекомендації щодо використання засобів наочності.

Ключові слова: початкова школа, мовленнєва діяльність, читання, наочність, принцип наочності, засоби наочності, наочний матеріал, дидактичні умови, процес навчання.

Постановка проблеми. Навчання англійської мови на початковому ступені у сучасному загальноосвітньому навчальному закладі є надзвичайно важливим. Це процес багатоаспектний, що включає в себе навчання усіх розділів мови (фонетики, лексики, граматики) необхідних

для формування мовної та мовленнєвої компетенції учнів. Одним із завдань навчання молодших школярів іноземної мови є розвиток уміння читати нескладні автентичні тексти та розуміти їх. Процес оволодіння цим умінням починається з навчання техніки читання, яке забезпечує ав-

томатизованість сприйняття графічних образів, співвіднесення їх зі звуковими відповідниками та їхнім значенням, а також із озвученням їх уголос або подумки. Це визначає важливе місце читання на кожному занятті з англійської мови.

Однією з основних проблем навчання є проблема відбору текстів і чітка організація роботи з ними. Адже досить часто учні працюють з текстами, які їх не цікавлять. Це не лише зниження мотивації навчання, але й втрата змісту самого читання як виду мовленнєвої діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Предметом дослідження багатьох вчених та педагогів є питання навчання читання іноземною мовою учнів початкової школи. Проблему формування навичок читання як у рідній, так і в іноземній мовах висвітлювали З.М. Цветкова, Д.Б. Ельконін, В.М. Плахотник, О.Д. Кузьменко, Е.Г. Тен, а також С. Bran Lupan, G. Doman, S. Wren та ін. Зокрема, М.Н. Кравченко розглядав питання початкового етапу навчання читання в умовах усного випередження, О.О. Ленська – проблеми навчання читання англійською мовою дітей молодшого шкільного віку. М.З. Біболева досліджувала навчання дітей англійської мови, І.С. Степнова – використання звуко-буквеного аналізу в техніці читання на початковому етапі, З.Н. Нікітенко та О.І. Негневицька – вивчення алфавіту, О.Б. Бігич розробляла ігрові вправи для навчання техніки читання та письма. В своєму дисертаційному дослідженні М.В. Денисенко висвітлила навчання техніки читання англійською мовою учнів початкової школи, а К.І. Онищенко – дітей другого класу; А.П. Старков, М.З. Біболева, І.Н. Верещагіна, З.Н. Нікітенко, С.К. Фоломкіна та інші створили низку технологій та відповідних прийомів [15].

У дослідженнях Т.Г. Васильєвої і М.В. Денисенко, сучасні технології навчання техніки читання англійською мовою не дають бажаних результатів через низку причин. Так, наприклад, М.В. Денисенко вважає, що техніка читання ототожнюється зі швидкістю читання, а іноді підмінюється іншими поняттями [3, с. 6]. Одночасно, на думку дослідниці, існують розбіжності між теорією і практикою навчання техніки читання. Т.Г. Васильєва зазначає, що навчання читання англійською мовою ускладнено через те, що процес формування у молодших школярів відповідних навичок та вмінь в рідній мові навіть на початку другого року ще не завершений. Другою причиною автор вважає той факт, що в рідній мові використовується звуковий аналітико-синтетичний метод, а для навчання англійської – транскрипційний або метод цілих слів. Тому при паралельному використанні цих методів виникає явище інтерференції.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є з'ясувати особливості процесу навчання читання на уроці англійської мови з використанням наочності у початковій школі.

Виклад основного матеріалу. Початкова школа – загальноосвітній навчально-виховний заклад для дітей, що дає початкову освіту – елементарні знання з рідної мови (вміння читати й писати), математики, а також про природу й суспільство; перший ступінь обов'язкової загальної освіти.

Початкова освіта – це перший етап загальної освіти дітей. Отримуючи початкову освіту, діти

набувають перші знання про навколишній світ, навички спілкування та вирішення прикладних завдань. На цьому етапі формується і починає розвиватися особистість дитини, що підкреслює важливість початкової освіти для суспільства та держави.

Початкова освіта формує загальнонавчальні навички та вміння, рівень освоєння яких значною мірою визначає успішність всього подальшого навчання [10].

Вивчення англійської мови у ранньому шкільному віці корисне всім дітям. Воно позитивно впливає на розвиток пам'яті, уваги, мислення, уяви дитини, стимулює її загальні мовленнєві здібності, позитивно впливає на володіння рідною мовою. Також слід наголосити на виховній і пізнавальній цінності раннього вивчення іноземної мови, що проявляється в більш ранньому входженні дитини до загальнолюдської культури через спілкування новою для неї мовою.

Урок іноземної мови є основною організаційною одиницею навчального процесу. Перша і основна вимога – його мовленнєва діяльність. Для реалізації мовленнєвої діяльності кожен урок повинен мати конкретні практичні цілі, спрямовані на формування мовленнєвих навичок та вмінь; мовленнєва діяльність означає комунікативний характер вправ. Комунікативна атмосфера повинна бути на кожному уроці, починаючи з його початку і закінчуючи підсумком уроку, коли вчитель оцінює комунікативну діяльність учнів [11].

Читання є самостійним видом мовленнєвої діяльності, який включає сприйняття та розуміння інформації, закованої графічними символами. Уміння читати сприяє кращому засвоєнню мовного та мовленнєвого матеріалу [4].

Навчання читання іноземній мові на початковому ступені формує у дітей зацікавленість до спілкування іноземною мовою і позитивний настрій у подальшому її вивченні. Саме цей етап допомагає ознайомити молодших школярів зі світом їх однолітків, які живуть за кордоном, із світовими піснями, віршами та казковим фольклором, та з доступними дітям зразками дитячої художньої літератури на вивчаючій іноземній мові. Процес навчання читання дозволяє формувати деякі універсальні лінгвістичні поняття, які спостерігаються, як в рідній, так і в іноземній мові, сприятиме розвитку інтелектуальних, мовленнєвих та пізнавальних здібностей учнів [5].

Процес читання забезпечує передачу досвіду, накопиченого людством в різних сферах життя, розвиває інтелект, загострює почуття, тобто навчає, розвиває, виховує.

Проведені в останньому десятилітті дослідження в ряді країн показали: читачі здатні мислити проблемно, охоплювати ціле і виявляти суперечливі взаємозв'язку явищ; найбільш адекватно оцінювати ситуацію і швидко знаходити нові правильні рішення. Словом, читання формує якості найбільш розвиненого і соціально цінну людину [1].

Іншомовна діяльність як новий спосіб спілкування молодшого школяра потребує створення позитивної мотивації, яка є одним із найважливіших психологічних факторів успішності вивчення іноземної мови і ключовим питанням організації навчання молодших школярів [6].

Однією з таких позитивних мотивацій для молодших школярів є використання наочності.

Наочність – один із принципів навчання, що передбачає вивчення матеріалу на основі живого й безпосереднього сприймання учнями явищ, процесів, засобів дії або їхніх зображень, які вивчаються.

Особливе місце принцип наочності посідає під час вивчення іноземних мов. Наочність створює умови для чуттєвого сприймання, приносить іншу дійсність у навчально-виховний процес [9].

При засвоєнні навчального матеріалу учнями молодшого шкільного віку наочний матеріал відіграє важливу роль. Особливо велика увага приділяється використанню наочних посібників в процесі навчання іноземної мови. Це зумовлено віковими особливостями учнів. Протягом індивідуального розвитку дитини послідовно розвиваються три види мислення: наочно-дійове, наочно-образне і абстрактно-теоретичне (понятійне). У процесі навчання всі вони тісно взаємодіють. Понятійне мислення неможливе без наочного.

Загальновідомо, що ефективність навчання залежить від ступеня залучення до сприйняття всіх органів чуття людини. Чим більш різноманітні чуттєві сприйняття навчального матеріалу, тим міцніше він засвоюється. Ця закономірність знайшла своє вираження в дидактичному принципі наочності [14, с. 7].

Б.В. Беляєв вважає, що «Принцип наочності необхідно розглядати не як допоміжний, а як один з основних методичних принципів навчання іноземної мови, коли це навчання переслідує практичні цілі».

Ю. Безкоровайна переконана, що наочність це не мета, а засіб, що сприяє ефективному навчальному процесу. Завдяки використанню наочності на заняттях в початковій школі активізується процес вивчення іноземної мови, а це сприяє розвитку креативності учня. Таким чином можна стверджувати, що наочність є результативною [3].

Таким чином, кожен урок слід унаочнювати. Чим менша дитина, тим більше навчальний процес має опиратися на її практичні дії, бо їй недостатньо лише дивитися та мислити, їй необхідно взяти предмет до рук, тримати в руках, погладити його, побудувати щось тощо. І чим більше буде задіяно видів сприйняття на уроці, тим ефективнішим буде навчання.

Під час навчання власне читання дитина спочатку має роздивитися малюнок, намагаючись зрозуміти, про що йдеться в тексті, який міститься під малюнком. Лише після обговорення малюнка та прослуховування зразкового читання дитина може читати текст уголос. Усі тексти для читання мають читатися вголос, оскільки читання вголос сприяє формуванню вимовних навичок дитини. Кожен текст має передбачити до-текстове і післятекстове завдання, бо це сприяє його успішному розумінню [12, с. 159-160].

У сучасній методиці навчання іноземних мов молодших школярів засоби слухової та зорової наочності стали основними компонентами уроку англійської мови в початкових класах. Важливим є те, що наочність є унікальним засобом семантизації, який використовується при подачі будь-якого навчального матеріалу (може вико-

ристовуватись при подачі нового матеріалу, при закріпленні сформованих навичок чи при повторенні матеріалу) [2, с. 23].

Предмети, дії або картинки, що їх демонструють, виступають джерелом сприймання. При такому демонструванні зорове сприймання, поєднуючись із слуховим, сприяє правильному сприйманню нового слова й міцному закріпленню його у свідомості учнів [7].

Однак, використання різних видів наочності може мати не тільки позитивне, а й негативне значення. Перенасиченість використання різних видів наочності, неправильне її застосування ускладнює формування понять, тому що відволікає увагу учнів від суттєвих ознак показаних об'єктів, підсилюючи другорядні. Підкреслюючи роль різних видів наочності у навчанні, не можна нехтувати тим, що одночасно в учнів треба розвивати не тільки наочно-образне, а й абстрактно-логічне мислення. Через це не рекомендується надмірно застосовувати наочні засоби. Якість навчання залежить від правильного використання вчителем різних типів наочних засобів [16].

Тому для вчителя є важливим встановити межу, де наочність – необхідний допоміжний засіб в процесі засвоєння матеріалу, і не допустити, щоб діти трактували її як засіб гри. Тобто, вчитель повинен навчити учнів використовувати наочність для збагачення власних знань. Готуючись до того чи іншого уроку, вчителю англійської мови необхідно пам'ятати дидактичні властивості та функції кожного обраного ним виду наочності. Також вчитель повинен чітко прогнозувати ефективність того чи іншого засобу навчання на вирішення різноманітних методичних завдань [13, с. 24].

Щоб полегшити роботу вчителя, пропонуємо розглянути наступні методичні рекомендації щодо використання наочності під час навчання читання англійською мовою на початковому етапі:

1. Велика кількість засобів наочності викликає ігровий настрій у молодших школярів. Щоб уникнути цього, необхідно правильно розраховувати застосування різних наочних посібників.

2. Демонстративні предмети та малюнки на дошці повинні бути доступними для учнів, які сидять за останніми партами. Розмір візуальної наочності повинен бути формату А4 або більшим. Якщо об'єкти менших розмірів, – необхідно використовувати роздатковий матеріал.

3. Наочність використовуйте не лише для ілюстрації, але й у якості самостійного джерела знань або створення проблемних ситуацій.

4. При застосуванні наочних засобів, розглядайте їх з учнями спочатку в цілому, потім – головне і другорядне, а потім – знову в цілому.

5. Використовуйте різні види наочності, але не захоплюйтеся надмірною кількістю наочних посібників: це розсіює увагу учнів і заважає сприймати головне.

6. Залучайте учнів до самостійного виготовлення наочних посібників: таким чином розвивається уява та мислення учнів, як саме зобразити вивчений предмет чи явище.

7. Обґрунтовано застосовуйте сучасні засоби наочності такі, як: відеозаписи, слайд-шоу; досконало володійте технічними засобами навчання та методикою їх використання.

8. При застосуванні наочних посібників, вивчайте в учнів увагу, спостережливість, культуру мислення, творчість, інтерес до навчання;

9. Пам'ятайте, наочність – один із засобів зв'язку з життям.

Завершуючи роботу, не можна не згадати «золоте правило» Я.А. Коменського: «Усе, що тільки можливо, представляти для сприйняття відчуттями: видиме для сприйняття – зором; те, що можна чути, – слухом; запахи – нюхом; те, що належить брати на язик, – смаком; доступне огляду – шляхом огляду. Якщо які-небудь предмети зразу можна сприймати декількома відчуттями, нехай вони зразу ж охоплюються декількома відчуттями» [7].

Висновки і пропозиції. Таким чином, проаналізувавши особливості використання наочності при навчанні читання англійською мовою молодших школярів, можна зробити висновок, що формування вмінь і навичок читання іноземною мовою учнів початкової школи буде ефективним лише тоді, коли правильно і раціонально застосовувати різні види наочності. Саме вона допомагає учням засвоювати мовний матеріал на уроках англійської мови осмислено та з інтересом. Крім того, наочність активізує пізнавальну активність учнів, підвищує мотивацію до уроків іноземної мови, розширює об'єм матеріалу, тренує творчу уяву, розвиває волю, полегшує весь процес її вивчення.

Список літератури:

1. Артемоном В.А. Психологія навчання іноземним мовам / В.А. Артемоном. – М.: Просвещение, 1999. – № 5. – С. 10-12.
2. Басіна А. Методика викладання іноземної мови в початковій школі / А. Басіна. – К.: Шк. світ, 2007. – 128 с.
3. Безкоровайна Ю. Унаочнення як засіб формування іншомовної лексичної компетенції учнів / Ю. Безкоровайна // Студентський науковий альманах факультету іноземних мов. – 2009. – № 1(6) – С. 230-234.
4. Бігич О.Б. Навчання іноземних мов у початковій школі / О.Б. Бігич // Іноземні мови. – 2000. – № 1. – С. 3.
5. Варзацька Л. Навчання учнів початкової школи техніки читання англійською мовою з використанням скоромовок / Л. Варзацька // Іноземні мови. – 2016. – № 5. – С. 3-5.
6. Гунько С. Новий підхід до вивчення англійської мови на початковому етапі / С. Гунько // Початкова школа. – 2011. – № 8. – С. 32-34.
7. Дидактичні погляди Я.А. Коменського [Електронний ресурс] : [веб портал]. – Режим доступу: https://pidruchniki.com/1822100435399/pedagogika/didaktichni_poglyadi_komenskogo. – Назва з титул. екрану.
8. Дроздовська І.В. Наочність / І.В. Дроздовська // Англійська мова в початковій школі. – 2008. – № 9. – С. 35.
9. Потапова Н.М. Розвиток творчої активності учнів молодших класів при навчанні іноземним мовам / Н.М. Потапова // Іноземні мови в школі. – 2011. – № 7. – С. 7-8.
10. Початкова освіта [Електронний ресурс] : [веб портал]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Початкова_освіта.
11. Психологічні механізми читання [Електронний ресурс] : [веб портал]. – Режим доступу: <http://leksii.com/2-2787.html>. – Назва з екрану.
12. Савченко О.Я. Дидактика початкової освіти : підруч. для вищ. навч. закл. / О.Я. Савченко. – 2-ге вид. – К.: Грамота, 2013. – 504 с.
13. Савченко О.Я. Методика читання у початкових класах: посіб. для вчителя / О.Я. Савченко. – К.: Освіта, 2007. – 334 с.
14. Склярєнко Н.К. Сучасна технологія навчання іншомовного матеріалу в середніх навчальних закладах / Н.К. Склярєнко. – Київ, 1996. – 96 с.
15. Шастова І.В. Зміст компетенції в техніці читання на початковому ступені навчання (школа з поглибленим вивченням англійської мови) / І.В. Шастова // Вісник КНЛУ: Серія Педагогіка та психологія. – К.: Вид. центр КНЛУ, 2012. – Вип. 22. – С. 180-193.
16. Шастова І.В. Підсистема вправ для навчання техніки читання учнів перших класів шкіл із поглибленим вивченням англійської мови [Електронний ресурс] / І.В. Шастова. – Режим доступу: http://visnyk.chnpu.edu.ua/?wpfb_dl=1169.

Деркач Ю.Я., Биб О.С.

Львовский национальный университет имени Ивана Франко

ФОРМИРОВАНИЕ НАВЫКОВ ЧТЕНИЯ НА АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ НАГЛЯДНОСТИ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ

Аннотация

Проанализировано существующее состояние и перспективы развития вопроса формирования знаний и умений младших школьников в процессе обучения чтению на уроках английского языка средствами наглядности. В работе описано теоретические аспекты обучения чтению на английском языке на начальном этапе, охарактеризованы виды чтения и характер текстов для чтения на английском языке в начальной школе, указано трудности, возникающие при обучении чтению на иностранном языке и способы их преодоления. В данной статье уточнено содержание принципа наглядности, обоснована необходимость применения видов наглядности при обучении чтению на иностранном языке. Эта работа раскрывает суть и особенности использования наглядного материала как средства наглядности, рассмотрен наглядный материал с точки зрения классификации. В статье описано дидактические и методические рекомендации по использованию средств наглядности.

Ключевые слова: начальная школа, речевая деятельность, чтение, наглядность, принцип наглядности, средства наглядности, наглядный материал, дидактические условия, процесс обучения.

Derkach Yu.Ya., Bib O.S.

Lviv Ivan Franko National University

FORMATION OF READING SKILLS IN ENGLISH USING VISUALIZATION IN ELEMENTERY SCHOOL

Summary

The article analyzes the current state and prospects of the development of the problem of formation of knowledge and skills of junior pupils in the process of teaching reading at the English lessons using visual aids. The theoretical aspects of teaching reading on the elementary level are described. The types of reading and the nature of texts for reading in English at primary school are analysed. The difficulties which arise during teaching reading in a foreign language and the ways to solve them are pointed out. The paper clarifies the content of the principle of visibility, substantiates the necessity of using types of visibility while teaching reading in foreign language. The article reveals the essence of the use of visual material as a mean of visibility, considers the visual material in terms of classification; clarifies and complements the didactic conditions for the effective use of visual means. The article deals with didactic and methodological recommendations on the use of visual means.

Keywords: primary school, speech activity, reading, visibility, principle of visibility, means of visibility, visual aids, didactic conditions, learning process.